

Liedutvalgets dialogseminar om yrkesfag 9. mai 2019

Ved utvalgsmedlem Vidar Lande

Mitt navn er Vidar Lande og jobber i Kongsberg Defence & Aerospace som er en del av Kongsberg Gruppen. Jeg jobber mye med lærlinger og kompetanse, etter og videreutdanning og samarbeid skole – arbeidsliv. Jeg har vært med å bygget opp Kongsberg Kompetansesenter for Yrkesfag hvor vi i samarbeid med Buskerud Fylkeskommune og Kongsberg Videregående skole og har flytta Vg2 Industriteknologi fra skolen til Kongsberg Teknologipark og hvor eleven får sin praktiske opplæring og programfaga sammen med lærlingene i K-tech i ett «ekte» industrimiljø.

Min formelle utdannelse er fagbrev som sveiser som jeg tok i Kongsberg Våpenfabrikk for 40 år siden. Etter å ha jobbet 18 som fagarbeider i Kongsberg Våpenfabrikk, seinere Kongsberg Gruppen blei jeg valgt som Klubbleder på heltid for Fellesforbundets medlemmer i Kongsberg Gruppen, ett verv jeg hadde i 7 år. Deretter var jeg Ordfører i Kongsberg fra 2003 – 2015 og er nå tilbake i industrien. Som en følge av jobben min har jeg ett spennende verv som medlem av Kompetanseutvalget i Norsk Industri.

Jeg har sett fram til dagen i dag hvor vi skal drøfte sentrale spørsmål i Lied utvalgets arbeid om yrkesfag med dere.

La meg med en gang slå fast at vi på ingen måte har tenkt å foreslå å svekke fagbrevets status, kvalitet og innhold. Fagbrevet er grunnpilaren i fag og yrkesopplæringen og vi ønsker å se på tiltak for å styrke kvaliteten i fagutdanningen gjennom modeller med forsterket samarbeid skole – arbeidsliv, bedre maskiner og utstyr og oppdatert lærerkompetanse. Når det er sagt, at fagbrevet er grunnpilaren så er utvalget også opptatt av muligheten til en bedre gjennomføring for alle, og vi ønsker derfor å drøfte anerkjent kompetanse under fagbrev for de som av forskjellige årsaker ikke er i stand til å ta ett fagbrev. Jeg kommer tilbake til det.

Utvalget har og definert som en viktig arbeidspremiss at vi mener fagutdanningen fortsatt skal være ett delt ansvar mellom skole og arbeidsliv og vi mener det gir den beste og mest relevante utdanningen. Vi bør se på muligheter for å forsterke samspillet gjennom praksisnære opplæringsarenaer, sikre at YFF gjennomføres etter hensikten, samarbeide om maskiner og utstyr og gi lærere og instruktører muligheten til å heve sin kompetanse i samspill med arbeidslivet, for eksempel gjennom regionale kompetansesentre.

Jeg vil og nevne innledningsvis at i henhold til mandatet vårt skal vi bygge videre på arbeidet som er gjort i forbindelse med gjennomgangen av tilbudsstrukturen på yrkesfag. Å legge til grunn kunne bety å foreslå endringer, men vi ser ikke noe grunn til å starte en ny diskusjon om de yrkesfaglige utdanningsprogrammene etter den grundige gjennomgangen av tilbudsstrukturen som flere av dere har vært en del av. Så vi er enige om å legge modellen med ny Tilbudsstruktur fra 2020 med ti ulike yrkesfaglige utdanningsprogram på Vg1 og om lag 52 programområder på Vg2 til grunn for vårt arbeid. Det hadde vi en utsjekk på i forrige møte og er enige om det.

Men utvalget vil se på veiene *innenfor* utdanningsprogrammene. Utvalget har blant annet problematisert at det er mange veier bort fra yrkesfagene. Hvordan kan vi i stedet styrke og

målrette fagopplæringen, slik at arbeidslivet får det antallet med godt utdannede fagarbeidere som vi trenger i framtida.

Så fagbrevet og tilbudsstrukturen videreføres, men det er behov for andre grunnleggende endringer i modellen og innholdet for videregående utdanning.

Ett av temaene vi ser på er å utvide retten til videregående opplæring for både ungdom og voksne. Utvalget kommer til å foreslå at retten til videregående opplæring utvides i tid, altså at vi utvider til at en kan gå flere år i videregående utdanning. Vi mener at å utvide retten vil hjelpe dem som trenger mer tid til å nå en sluttkompetanse til det beste for den enkelte og til beste for samfunnet. Å utvide retten i tid vil trolig også minske frafallet da flere vil føle bedre mestring underveis i utdanningen.

Vi vil også drøfte forslag om at en ikke nødvendigvis har brukt opp retten til videregående opplæring sjøl om en har gjennomført med en sluttkompetanse, eller ikke har fullført. Norge trenger flere til å stå i arbeid og da må vi utnytte de mulighetene vi har til å gi unge og voksne en utdanning som fører til sysselsetting. Arbeidslivet er i stadig endring med behov for ny og oppdatert kompetanse og dobbeltkompetanse som for eksempel to fagbrev.

Den teknologiske utviklingen går stadig raskere med digitalisering, automatisering og robotisering vil påvirke arbeidshverdagen for den enkelte i stadig flere bransjer i både offentlig og privat sektor. Noen vil få nødvendig kompetansepåfyll gjennom etterutdanning eller i jobbsituasjon, mens andre vil måtte bytte yrke eller bransje og da vil det trolig være god samfunnsnytte og økonomi hvis en får en ny mulighet til videregående opplæring. En mulighet her kan være å lovfeste rett til to sluttkompetanser ut fra den enkeltes, arbeidslivets eller samfunnets behov og ønsker.

Vi mener også at det må være lov å velge på nytt under utdanningen og at retten til å ta omvalg ikke skal begrenses av antallet år man har brukt i opplæringen. Det viktigste er at flest mulig gjennomfører med en sluttkompetanse som kvalifiserer til arbeid eller videre utdanning. Som eksempler har vi fått høre om unge som velger studieforberedende utdanning, sjøl om de kanskje burde valgt en yrkesfaglig utdanning ut fra evner og interesser. De kan fort bli tapere i dagens system ved at de enten avbryter utdanningen, ikke fullfører med sluttkompetanse eller ikke er tilstrekkelig forberedt for videre utdanning. Ved å få muligheten til omvalg til yrkesfag kan de få en fullført utdanning med sluttkompetanse som fører til arbeid.

Hvordan disse utvidelsene av retten konkret skal utformes, og konsekvensene av den, har vi ikke diskutert ennå, men vi er interessert i å høre deres meninger om dette.

I spørsmålene dere skal jobbe med etterpå løfter vi også opp 2+2 modellen som vi gjerne omtaler som hovedmodellen for yrkesutdanning. Utvalget har pekt på noen utfordringer ved 2+2-modellen og i delinnstillingen sa vi at vi skulle komme tilbake til den i hovedinnstillingen som vi jobber med nå.

Vi har fått innspill fra noen av dere allerede. Noen faglige råd anbefaler å beholde 2+2 som en hovedmodell, andre ser at det kan være grunn til å se på alternativer og vi veit det finnes avarter.

Spørsmålet er om vi skal differensiere mer mellom utdanningsprogrammene og de ulike lærefagene – og kan vi ha flere enn én hovedmodell? Eller er det greit som det er i dag...

Utvalget trenger ikke nødvendigvis å komme med forslag til detaljregulering av de enkelte utdanningsprogram med 2+2 eller ikke, men vi ønsker innspill på om det bør være nasjonalt vedtatte modeller og normer, eller er det bedre med regionale varianter ut fra lokale behov?

Og vil regionale varianter i så fall svekke fagutdanningens status og anerkjennelse på landsbasis?

Her ønsker vi innspill fra dere.

Så vil jeg si noe om kompetansenivåer under fagbrev – hvordan tilrettelegge for dem som av forskjellige årsaker ikke ønsker eller er i stand til å ta et fagbrev. Noen av dem vil aldri kunne ta ett fullt fagbrev og noen vil kunne ta det seinere i livet.

Arbeidslivet og samfunnet trenger også arbeidstakere med kompetanse under fagbrev. Vi møter dem rundt i samfunnet hver eneste dag, i det offentlige og i privat sektor. Tenk etter: i industrien, i kantina, i transportsektoren, på hotellet, i butikken, i byggebransjen, på aldershjemmet, i serviceyrker osv. osv. Felles for dem er at de er med og får samfunnet til å gå rundt, uten fagbrev....

Utvalget mener det er viktig at alle får muligheten til å kvalifisere seg for et løp gjennom videregående opplæring, og vi mener at det er videregående skole og fylkeskommunene som skal ha dette ansvaret. Og vi må ta høyde for at noen trenger lengere tid på å gjennomføre og at ikke alle vil nå full kompetanse.

Hvordan kan vi hjelpe dem til å nå en viss kompetanse, med ett kompetansebevis under fagbrev, som gjør at de kan delta i arbeids- og samfunnslivet?

I Verkstedoverenskomsten som jeg kjenner godt er det definert titlene hjelpearbeider og spesialarbeider under fagbrev og det finnes sikkert tilsvarende i andre bransjer. Det handler om gi folk muligheten og vi trenger dem.

Jeg mener at noe av det viktigste i de aller fleste menneskers liv er å ha ett meningsfylt arbeid å gå til. Og hvis vi kan hjelpe dem til å få en anerkjent kompetanse vil det være bra for den enkelte og bra for samfunnet.

Så vil jeg til slutt kort nevne overgangen til neste utdanningsnivå, sjøl om det ligger litt utenfor temaet. Mange av dere har vær topptatt av det og gitt innspill, og det gjelder spesielt overgangen fra Ungdomsskolen til Videregående. Her er det utfordringer for mange enkelt elever, men det påvirker også læringsmiljøet i mange klasser på Videregående.

Utvalget er vel kjent med utfordringene og vi kommer til å komme med forslag som skal gjøre elevene bedre kvalifisert for neste nivå. Vi snakker ikke om ett 11. år på ungdomskolen, men ett tilbud i en eller annen form som skal ivareta den enkelte elevs individuelle behov, og vi mener det skal være fylkeskommunene og de videregående skole som skal ha ansvaret. Dette er et tema vi jobber videre med.

Nå skal dere få jobbe og gi vårs viktige innspill til arbeidet med Hovedinnstillingen.

Lykke til med arbeidet.